

Intervju med Abraham Hallenstvedt

19. november 2008

Hva skyldtes din interesse for organisasjonsteori, og hvorfor søkte du deg til Tromsø på et så tidlig tidspunkt?

Jeg var stipendiat ved Universitetet i Oslo (UiO) og var opptatt av organisasjonsliv i Norge. Jeg ga ut den første oppslagsboka, *Norske organisasjoner*, i 1972. På den tiden foregikk det en formidabel vekst ved UiO. Som fersk stipendiat fikk jeg en rolle i undervisning og veiledning som ikke er vanlig for stipendiater i dag. Jeg begynte med å gi studentene i oppgave å skrive om organisasjoner. Noen skrev om industriens organisasjoner, Industriforbundet, o.l. Én skrev om idrettens organisasjoner, en annen skrev om religiøse organisasjoner. Jeg kom etter hvert fram til at organiseringen i fiskerinæringen var den jeg ville ta meg av selv. Grunnen til det var nok at Knut Dahl Jakobsen, som var min professor den gangen, hadde sådd et frø. Han trakk fram dette paradokset at mens norsk landbruk, som var en marginal virksomhet i en utkant av Europa med elendige betingelser til å drive denne næringa, likevel hadde fått til et omfattende utdanningstilbud, en velutbygd veiledningstjeneste og en solid forskningsinnsats, så var noe tilsvarende totalt fraværende i landets store og internasjonalt betydningsfulle fiskerinæring. Han spurte hvordan det kunne ha seg at dette var mulig. Spørsmålet fenget mange av oss, ikke minst undertegnede. Derfor ble det da spesielt interessant å se på organiseringen av fiskerinæringen. Vinteren 1973 sendte jeg min første artikkel om organiseringen av fiskerinæring til Norges Fiskarlags organ, *Fiskeribladet*. Jeg hørte ingenting og syntes det var litt rart. Ikke før ut på høsten i 1973 fikk jeg en telefon fra Fiskarlaget, som spurte om jeg kunne tenke meg å skrive Norges fiskarlags historie. Det var altså ingen direkte kommentar til artikkelen, men tilbudet måtte jeg oppfatte som en tillitserklæring. Det ble lange diskusjoner med både meg selv og kona om hvordan jeg skulle forholde meg til forespørselen fra Fiskarlaget. Før noe var avgjort, dukket Dag Mathiesen og Jon Eivind Kolberg, henholdsvis fakultetssekretær og instituttbestyrer på Institutt for samfunnsvitenskap ved det nyetablerte Universitetet i Tromsø (UiT), opp på mitt kontor. De kom for å spørre om jeg kunne tenke meg å søke meg til UiT. Jeg må jo innrømme at jeg hadde ikke tenkt så mye på Tromsø, men det er klart

<http://doi.org/10.7557/15.4356>

© The author. This is an open access article distributed under the terms and conditions of the [Creative Commons Attribution 4.0 International](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/) license.

at for en ung, entusiastisk stipendiat fortonte jo dette tilbudet seg som en fantastisk mulighet til å, for å bruke dagens sjanger, søke nye utfordringer. En diskusjonsrunde med kona konkluderte med at vi bestemte oss for å reise til Tromsø for å være der i et par-tre år. Det hadde også betydning for denne avgjørelsen at jeg hadde takket ja til å skrive historien til Norges Fiskarlag. Og for en slik jobb måtte jo Tromsø være rette sted.

At Kolberg og Mathiesen oppsøkte meg, skyldtes antakelig at vi var blitt kjent med hverandre i studietiden. De hadde nok fått med seg at jeg fikk en slags *flying start* på UiO fordi jeg fikk ord på meg for å være en brukbar pedagog. Det skyldtes igjen at jeg hadde vært lærer i fire år i barneskolen på Jessheim. Når du har undervist barn i fire år, så får du jo nesten uunngåelig en viss pedagogisk oppdragelse. Jeg er ganske sikker på at dette var nyttig ballast for meg da jeg som stipendiat begynte å holde forelesninger på Universitetet.

Du fikk viktige verv etter kort tid i Tromsø?

Da jeg kom til Tromsø i 1974, var min ambisjon å sitte i fred og ro på ISV (Institutt for samfunnsvitenskap) og skrive fiskerinæringens historie. Allerede om høsten dette året ble jeg valgt inn i det som da het fiskerifagsstyret som representant for ISV. I dette styret satt det også folk fra Institutt for biologi og geologi. Ansvar for studieopplegget ved det nye fiskeristudiet var delt mellom de to instituttene. Dette vervet gjorde det slutt på freden og roen. For allerede i mitt første møtet i fiskerifagsstyret ble jeg valgt til leder. Da fikk jeg jo plutselig et betydelig ansvar som definitivt forstyrret meg i arbeidet med Fiskarlagets historie.

Likevel forelå manus på 600 maskinskrevne sider i 1976, slik at boka var ferdig til Fiskarlagets 50-årsjubileum samme år. Dette var før pc-en. Så det ble nødvendig med mye nattarbeid, ikke minst fordi ansvaret for fiskerifagsstudiet var krevende. For meg var denne oppgaven særlig spennende fordi Knut Dahl Jakobsen hadde vært med i planleggingskomiteen for fiskeristudiet. Studiet var jo på en måte sydd etter hans ambisjon om å skape en profesjon som fiskerinæringen til da ikke hadde hatt. Profesjonens viktigste oppgave skulle være å danne et bindeledd mellom forskning og næring. Dette var den bærende ideen. Arbeidet i fagstyret gjorde at jeg ganske raskt innså at det måtte skapes et eget institutt for fiskerifag. Fiskerifagsstudentene i det første kullet som var tatt opp, var på en måte hjemløse og hadde en merkelig tilværelse. Så jeg satte meg da fore å gå i bresjen for å få etablert et eget institutt for fiskerifag. Jeg hadde mange samtaler med Olav Holt, som da var rektor. Til min store glede fant han ut at dette var en idé som han kunne stille

seg bak. Det betydde mye. Willy Haugli hadde også kjennskap til dette saksfeltet, siden han da var Universitetets representant i den paraplyorganisasjonen som kaltes Norges fiskerihøgskole og besto foruten UiT av Norges Handelshøgskole, marinbiologisk institutt ved Universitetet i Bergen og to-tre institutter på NTH (Norges tekniske høgskole i Trondheim). Når denne paraplyen ble valgt, skyldes det at det på et vis var en enkel måte å iverksette en høyere fiskeriutdanning på. Vi hadde tunge forskningsinstitusjoner med folk som kunne gå inn og bidra til å rette forskningen inn mot et mangfold av problemstillinger i fiskerinæringen.

Fra første januar 1977 var Institutt for fiskerifag en realitet. Jeg satt da som vararepresentant i Universitetsstyret og fikk heldigvis delta på møtet som besluttet å opprette instituttet. Dette var en viktig begivenhet for meg. Jeg syntes det var et stort øyeblikk. Men selvsagt var det ikke mulig å få dette til uten kamp. For et nytt institutt forutsatte en flytting av stillinger fra eksisterende institutter, nærmere bestemt Institutt for biologi og geologi og ISV. Det ble enighet med ISV om at økonomene skulle overføres til dette nye instituttet, men det var langt fra noe ubetydelig og ukontroversielt tema.

I det samfunnsvitenskapelige miljø var oppslutningen stor om at fiskerinæringen skulle få sin egen høyere utdanning. Og samfunnsvitenskapene ønsket helt åpenbart å være med på å utvikle et slikt studium. Problemet var nok større i forhold til marinbiologene. Jeg forstår jo at institutter ikke liker å bli fratatt stillinger, og jeg må også si at selv om jeg skjønnte biologenes motstand, så må jeg innrømme at jeg ble litt kynisk. Jeg oppfattet formålet som så viktig at jeg syntes en måtte tåle kostnaden som overføring av noen stillinger fra biologi medførte.

Du hadde en sentral rolle i prosessen fram mot etableringa av Norges fiskerihøgskole?

Ja, i den forstand at jeg hele tida satt som formann i fiskerifagsstyret og var den som regisserte dette. Jeg opplevde også at veldig mange av de organisatoriske endringene var avhengig av meg. Det opptok meg så sterkt at det i høy grad gikk utover forskningsaktiviteten. Jeg skulle intervju folk over hele landet og mye annet. Men jeg følte at denne oppbygginga av instituttet måtte jeg ta hand om. Ellers fryktet jeg for at det ikke ble noe av.

Nå var hovedutfordringa for meg å motivere forskerne som kom fra ISV og de som kom fra biologi, til å begynne å jobbe sammen ved Institutt for fiskerifag om et felles prosjekt. Jeg brukte mye tid i den perioden på å bidra til å skape og utvikle en idé som ikke bare var begrenset til mine egne forestillinger om å utvikle en fiskerikandidatutdanning. Knut Dahl

Jakobsen hadde nok tenkt i tilsvarende baner. Men nå ble utfordringa for meg å få brei støtte for at dette måtte være veien å gå. Saka ble fulgt opp på det praktiske plan ved at vi hadde regelmessige allmannamøter i auditoriet hvor vi drøftet hvilken retning vi burde velge for den videre utvikling av faget. For å overbevise kolleger som stilte seg tvilende til fiskerikandidatutdanning på et tidspunkt da faget hadde 10-12 stillinger, sa jeg at jeg ville bli skuffet om vi ikke hadde 100 stillinger om ti år. Da var det folk som ristet på hodet og betraktet det som vel optimistisk. I dag nærmer stillingstallet på Norges fiskerihøgskole seg 200. Det viste seg altså å være hold i min profeti. Å skape en visjon om at dette var noe vi kunne greie sammen, sto nå for meg som den helt sentrale oppgaven.

Da Willy Haugli gikk ut av styret i paraplyorganisasjonen Norges Fiskerihøgskole, var det ikke urimelig at undertegnede som instituttbestyrer ble det neste medlemmet fra Tromsø i styret for denne løst koblede overbygning for høyere fiskerifagutdanning i Norge. Inntil da hadde professor Dragesund, marinbiolog fra Bergen, vært formann i styret. Nå lå det i kortene at neste formann måtte komme fra Tromsø. I møtet der det skulle velges ny formann, fremmet Dragesund forslag på meg. Da ba jeg om ordet og sa at før det ble foretatt noen avstemming, var jeg nødt til å si fra om at jeg ville se det som min viktigste oppgave som formann i dette styret å arbeide for å etablere Norges fiskerihøgskole i Tromsø. Dette var kanskje noe provoserende. Dragesund foreslo i hvert fall lunsjpause. I en uformell samtale ved lunsjbordet spurte han meg om jeg måtte kjøre dette løpet nå. Han mente det måtte kunne tas senere. Dette sa jeg nei til, fordi jeg anså det som ryddigst å si fra før valget om hva jeg oppfattet som målet. Og jeg ble valgt.

Så da var det bare å gå i gang. Først fremmet jeg saken for Kirke- og undervisningsdepartementet (Fiskeridepartementet har hatt lite å gjøre med etablering av fiskerihøgskolen), og redegjorde for min visjon for Norges fiskerihøgskole. Etter å ha drøftet saken gjentatte ganger, ble det enighet om at det skulle lages en utredning om fiskerihøgskolens framtid. Etersom jeg nå satt som styreformann, hadde jeg muligheter til å påvirke utredninga, eller i hvert fall dens konklusjon, og den var at det skulle etableres en Norges fiskerihøgskole i Tromsø. Mitt hovedargument var at Norges fiskerihøgskole i sin daværende form var den eneste skolen i verden uten studenter. Studentene befant seg både i Trondheim, Bergen og Tromsø. Skulle vi ha en Norges fiskerihøgskole, så måtte det være en institusjon som fysisk befant seg på ett sted. Stemninga i styret var ikke preget av allmenn tilslutning og begeistring. Det var nok medlemmer av styret som følte seg i en tvangssituasjon. Men

hovedsaken var at vi fikk flertall i styret for å etablere Norges fiskerihøgskole ved UiT. Med det vedtaket syntes jeg at jeg hadde bidratt til å få gjennomført noe viktig som jeg hadde stor tro på. Samtidig opplevde jeg da at jeg var kommet inn i en prosess som jeg ikke kunne hoppe av. Det var i hvert fall slik jeg oppfattet det. Samtidig syntes jeg absolutt at det var både utfordrende og spennende å få være med på å realisere et prosjekt som utvilsomt representerte en nydannelse innenfor utdannings-systemet, og som jeg for egen del hadde stor tro på.

Du ble etter hvert kjent med mange sentrale aktører innenfor fiskerinæringen?

Det ga meg i hvert fall bedre forstand på hva fiskerinæringen dreide seg om. Jeg traff mange av høvdingene som hadde vært med fra Fiskarlagets etableringsår. Foruten å bekle tillitsverv i Fiskarlaget, var de ofte ordførere i sine respektive hjemkommuner. De var utvilsomt blant kystens mest framtrepende størrelser. Jeg tenkte nok at i vår tid med et godt utbygd utdanningstilbud, ville de færreste av disse personene vært fiskere. Det var folk med betydelig intellektuell kapasitet, mange av dem hadde dimensjoner som gjorde at jeg fikk stor respekt for dem.

Din østlandsdialekt var ikke noe hinder for kommunikasjonen?

Nei, det har den aldri vært. Ute på byen i Tromsø, særlig de første årene, fikk jeg jo ofte kommentert at jeg var søring. Da spurte jeg alltid om de hadde noe imot det. Jeg kan ikke huske at noen svarte at de hadde noe imot min østnorske bakgrunn. Hvis en skal snakke litt i sånne stereotyper, så var jo møtet med den nordnorske rausheten noe av det mest fantastiske ved hele miljøet. Det var ikke bare Universitetet, men hele byen som gjorde at jeg trivdes så godt. Fremdeles setter jeg stor pris på å komme til Tromsø. Og som et menneske på godt over 70 kan jeg uten å vekke det minste oppsikt eller oppmerksomhet frekventere Skarven. Det er på en måte en kultur som ikke legger vekt på aldersforskjeller. Her i Sandefjord er det til sammenligning litt mer møblert og formelt.

Hva med din egen forskning og faglige bidrag?

Jeg hadde vært så tungt inne i arbeidet for å få etablert denne institusjonen at jeg kunne på en måte ikke gå over til noe annet. Jeg ble bedt om å skrive Norges Råfisklags historie, som jeg gjorde sammen med historikeren Pål Christensen. I 1979 hadde jeg forskningstermin og søkte meg da til et universitetet i England hvor jeg regnet med å få arbeide i fred og ro. Jeg tok med meg bil og en stor tilhenger med dokumenter om eksportorganiseringsen av norsk fiskerinæring, og brukte det året i England til å prøve å skjønne hva den egentlig dreide seg om. Det

var noe jeg hadde behov for, fordi jeg da hadde fått prosjektmidler fra Norges fiskeriforskningsråd for å se på organiseringen av norsk fiskerinæring med fokus på salgslagene og eksportorganiseringen. Og som et resultat av dette arbeidet kom ei bok i 1982 med tittelen *Med lov og organisasjon*, som er et slags ordspill over «med lov og orden skal landet bygges». Mitt poeng var at norsk fiskerinæring var tuftet på lov og organisasjon. Bokas hovedkonklusjonen var at eksportnæringen var organisert slik at den sto med ryggen mot markedene og var for mye opptatt av interne fordelingsprosesser i norsk fiskerinæring. Dette er en lang historie som vi ikke skal gå inn på, men jeg har erfart at boka ble lest av flere fiskeriministere samt en rekke andre som hadde behov for å sette seg inn i en veldig uoversiktlig organisasjonsform som på et vis holdt et grep om eksporten i norsk fiskerinæring. For å si det kort, så var det paradoksale at fiskeprodusentene i realiteten var fratatt eksportretten. Eksportretten var gitt til noen institusjoner som hadde en form for monopolstilling på hvert av produktene. De måtte jo falle før eller siden. Denne boka er ikke eneste forklaring på hvorfor de måtte falle, men var åpenbart en bidragsyter i den prosessen.

Er ikke dette et eksempel på hvordan forskning ved Fiskerihøgskolen kan få følger for fiskerinæringen?

Ja, det er det i høy grad. Da jeg reiste til UiT, hadde jeg tenkt meg en forskerkarriere i en mer konvensjonell retning, med vekt på å skrive i internasjonale forskningspublikasjoner o.l. Men så ble jeg dratt inn i og opptatt av disse praktiske problemstillingene som jeg ville finne løsninger på. Jeg ble etterspurt, særlig for å drøfte problemstillinger knyttet til eksport av fisk. Det er ikke tvil om at min forskning på dette feltet har fått konkrete følger. Aller tydeligst var etableringen av Eksportutvalget for fisk. Selvsagt var det mange faddere til den prosessen som resulterte i dette utvalget. Men en av kimene lå utvilsomt ved Fiskerihøgskolen.

Det faktum at vi tidligere ikke hadde hatt en høyere fiskeriutdanning, gjorde at statistiske data fra fiskerinæringa var lite etterspurt. Men da vi fikk en høyere utdanningsinstitusjon som dekket fiskerinæringa, kom spørsmålene til Statistisk sentralbyrå og andre offentlige etater om oppdatert statistikk. Da jeg begynte å forske på dette området, var det ikke mulig å skaffe seg data om hva som i løpet av et år ble eksportert av fisk i Norge, før i beste fall i mai og i verste fall om høsten det følgende år. Slik kunne vi ikke ha det. Jeg fikk gjennomslag for å opprette en stilling i fiskeristatistikk. Jeg argumenterte for at vi var nødt til å bygge opp datakompetanse som vi kunne benytte både i forsknings- og utdanningsammenheng. Sammen med Jan Trollvik, som gikk inn i den

nyopprettete stillingen, fikk vi bygd opp et moderne system for behandling av statistikk om norsk fiskeeksport. Vi prøvde å etablere noe som het Smart, som var Senter for markedsforskning ved UiT, som delvis ble finansiert av Forskningsrådet, delvis av Landsdelsutvalget for Nord-Norge og delvis av Universitetet. Du kan si at dette ble en slags treningsbane for det som senere ble statistikkbehandlingen i Eksportutvalget for fisk. Vi lagde da prosjekter som gikk ut på å etablere statistikkproduksjon for markeder i USA, Asia og rundt omkring. Jan Trollvik har en vidunderlig statistisk evne. Han evner i hvert fall å holde orden på 52 kort. Det er en uvurderlig egenskap. Han er en systembygger som greier å holde orden på den typen ting. Jeg hadde mye og godt samarbeid med han om hvordan en skulle bygge opp databaser for statistikk. Han gikk over til Eksportutvalget av naturlige grunner, siden han satt inne med en kompetanse som var ytterst relevant for dette utvalget.

Din rolle som lærer og veileder?

I tillegg til gleden av i hvert fall å ha følelsen av å være med i en etablering og oppbygging av noe nytt, er det nok relasjonen til studentene som har vært det mest givende for meg. Jeg har kommet ut av tellingen, men jeg tror jeg har veiledet 120 hovedfagskandidater. Det er 3,5 i gjennomsnitt per år, medregnet friår. Det er et rimelig høyt tall. Men jeg opplevde aldri verken veiledning eller det å forelese som noen belastning. For meg har det vært berikende å kunne bidra til å få studenter til å ta ut sitt beste.

God kommunikasjon eller dialog oppfattet jeg som helt sentralt. Jeg møtte studenter med så liten selvtillit til det å skrive oppgaver, at de hadde motvilje mot å skrive navnet sitt på besvarelsene. Jeg skal tilstå at jeg husker godt at jeg opplevde mine første skrivearbeid som universitetsstudent som litt fryktinngytende. Du utleverer jo deg selv jo på en måte. Å skrive betyr jo at du kan utsettes for kritikk. Noen kan ta deg. Det er slik sett lettere å snakke. Som veileder må du for det første forstå slike reaksjoner. For det andre må du kunne bruke slik innsikt konstruktivt. Det er med stor tilfredshet jeg registrerer at svært mange av mine beste venner er tidligere studenter.

Hadde du noen opplevelser eller erfaringer med studentopprøret?

Ja da, jeg er jo uteksaminert i mai 1968. Min største bekymring var at jeg var i ferd med å avlegge magistergradseksamen, noe som betydde 10.000 siders pensum. Det var en svær sak, og så truet altså de radikale studentene med å okkupere eksamenslokalene. Jeg må innrømme at jeg

var ikke mer revolusjonær enn at mitt inderligste ønske var at de ikke kom til å gjøre det. Så selvopptatt var jeg.

Jeg kom jo på nært hold av fenomenet siden jeg fikk undervisningsansvar ved UiO allerede høsten 68. Det var nemlig ekstrem mangel på lærerkrefter som følge av stor studenttilstrømning. Når en ser på universitetssektoren totalt, er det ingen tvil om at studentopprøret var en sunn sak. Uansett hva folk måtte si om utvekster og avsporing i saken, hadde universitetene utvilsomt behov for en opprydding. Ikke minst i mitt fag. Positivismen, troen på at en også i samfunnsvitenskap kunne måle og tallfeste alle mulige mellommenneskelige relasjoner, hadde fått altfor stor innflytelse.

Jeg hadde laget studieplaner for de kursene jeg skulle ha på Blindern høsten 1968. Allmannamøter, som det var mye av den gangen, skulle foreta endelig godkjenning/underkjenning av studieplanene. Jeg reiste meg opp da mitt planforslag skulle behandles og sa at den studieplanen jeg hadde lagt frem, den ville bli slik som den så ut. Jeg ga beskjed om at jeg ikke ville undervise, dersom det ble foretatt endringer i planen. Mitt forslag ble faktisk godtatt. Uavhengig av min mening om selve studentopprøret, mente jeg at dette var den gale veien å gå. Jeg mente det var faglig kompetanse som skulle avgjøre, ikke et allmannamøte. Jeg følte meg relativt bekvem med det, men det var ikke noe selvfølge at det ble godtatt.

I 1997 avsluttet jeg en artikkel om 30 år ved universitetet med å si at den viktigste utfordringa er å motivere universitetet til å gå veier en ikke tidligere har prøvd. Jeg savner vel noe av den rastløsheten og forestillingen om at det finnes alternativer, som preget de radikale studentene. En kollega sa en gang til meg at det er viktig for universitetet å være på høyde med sin tid. Det høres jo fornuftig og bra ut, men jeg ville vel ta hardere i og si at du skal ligge foran din tid. Hvis vi skal lykkes med å være det universitetet som samfunnet har behov for, er det utvilsomt en krevende oppgave.

Blir UiT mer og mer lik de andre universitetene?

I likhet med mange andre merket jeg meg at ettersom årene gikk, begynte Universitetet å ligne mer og mer på andre, tilsvarende institusjoner. Jeg vil si at alle vi som var ved UiT i oppbyggingsfasen, vi spurte ikke hva klokka var. Dette mener jeg var et fellestrekk. Ting tok den tid det måtte, det var ikke mange som sto på krava om gå hjem til bestemte tider. Det var helt åpenbart. Det var en ytelsesorientering i denne oppbyggingsfasen som var helt formidabel. Så kom vi gradvis over i en annen situasjon, ikke minst pga. alle disse reformene som har kommet.

Det er både Kvalitetsreformen og andre reformer. Intensjonene har hele tida vært gode. Men det er nok slik at når du har fått et tellesystem og et kontrollsystem, så følger det nærmest som en nødvendighet en rettighetsorientering hos de som blir utsatt for det. For meg er det en trist dag når rettighetsorienteringen blir ekstremt fremtredende. Da må du nemlig primært ta hensyn til og beskytte deg selv i de fleste henseender. Dette er spesielt uheldig for et universitet. At du har fått en, jeg vil kalle det for rettighetsorientering, skyldes nok at det er innført registrerings- og kontrollsystem som fremmer en slik utvikling. Jeg vet ikke hva løsningen på dagens uheldige situasjon er. Det er godt mulig at vi må begynne å skille kraftigere mellom undervisningsdelen og forskningsdelen av virksomheten. Men det må overlates til de unge å finne gode løsninger. Jeg leste for øvrig om en undersøkelse for en tid tilbake fra Sussex i England som drøftet hvilken betydningen størrelsen på et universitet har. Denne undersøkelsen viser at størrelsen på universitetene ikke er det avgjørende, det er derimot form, størrelse og sammensetning av forskningsgruppene. Disse kan utformes på mange måter. Et lovende opplegg i så henseende er det samarbeidet som er i ferd med å utvikles mellom Stavanger og Tromsø på marin- og oljesektoren. Det handler altså om hvordan komplementære miljøer kan gå sammen om å skape noe nytt. Dette har jeg mye større tro på enn sammenkoblinger av den typen som er utviklet i et fellesskap som ligger langt utover og utenfor det daglige stresset med å gjennomføre forpliktelser innen undervisning, formidling samt møtevirksomhet og administrative forpliktelser.

Det er farlig å si slikt høyt. Men fra min egen tid er jeg helt sikker på at mange av de viktigste nettverkene mine lå utenfor Fiskerihøgskolen. Det du trenger, er komplementære miljøer som kan bidra til at du selv kan gå inn i nye enheter som kan bli noe større og nyskapende. Spørsmål om sammenslåing av institusjoner dreier seg alt for mye om sammenslåing av institusjoner, i det hele tatt om de praktiske sidene av den typen sammenslåinger.

Tenker du nå på fusjonen?

Jeg tenker for så vidt på det og på Stjernø-utvalget og på alle disse andre som driver på med å lage mer eller mindre fruktbare konstruksjoner på tegnebrettet. Jeg har tro på organisk vekst i den sammenhengen. Jeg vet ikke om en kan trekke paralleller, men de fineste byene å bo i er de som ikke er planlagt. Jeg vet ikke om sammenligningen holder, men for meg er det et tankekors at forsøkene på å planlegge og overplanlegge byer, er dømt til å mislykkes. La meg begynne i den enden vi startet i Tromsø. Mange som kom dit, hadde noen basisideer av ulike slag om at vi enten ville være med på noe eller bli dratt inn i noe. Vi var i en

situasjon hvor det ikke forelå så altfor mye på tegnebrettet. Du kan ikke lage universiteter hele tiden. Du kan derimot lage utfordrende problemstillinger som fordrer etablering av forskningsgrupper. Det viktigste med Fiskerihøgskolen var jo ikke i og for seg at den ble lokalisert til Tromsø. Hovedsaken var at fagfolk kunne komme sammen for å jobbe mot felles mål. Jeg har en kjepphest når det gjelder grunnforskning. Det skjer etter mitt skjønn en sørgelig sammenblanding av argumenter for grunnforskning og argumenter for å gjøre som en vil. Jeg mener at den grunnforskningen som har gitt de største resultatene, er den som er formålsrettet. Det betyr ikke tvangstrøye, det betyr at forskere som settes inn for å løse et problem, gjerne i fellesskap skaper løsninger som aldri ville ha kommet hvis det ikke var for at det var staket ut et mål. Jeg har lest boka til Norbert Wiener som heter *Cybernetics*, om hvordan grunnlaget for datamaskinen egentlig ble etablert. Og det viktigste som skjedde i utviklingen av datamaskinen, var at du forlot det kjente systemet. Det mest interessante ble laget av en gruppe satt sammen av medisinere, elektroingeniører og andre fag som fikk i oppdrag å løse et problem. Hvordan lager vi et beslutningssystem som er så pålitelig og så hurtig at du for eksempel kan treffe en rakett. Det var det som var det praktiske problemet. Beklageligvis var det et militært formål, men sånn er det ofte. Så satt de og diskuterte dette, og ifølge boka var det en elektroingeniør som sa: dette er et bryterproblem. Elektroingeniører forstår brytere. Det enkleste du kan få, det er av og på. 01010101. Det første hullkortet er en eksakt gjengivelse av den debatten som skjedde i den forskningsgruppa. 01010101. Enklere kan du ikke gjøre det. Så får du opp hastigheten på det, og så har du et helt treffsikkert beslutningssystem. Boka forteller en fasinerende historie i seg selv, men i tillegg mener jeg den har gyldighet langt utover det eksempelet. La de beste folkene få anledning til å sitte og tenke sammen om en oppgave. Da er jeg sikker på at de finner interessante løsninger. La meg ta det grandiose eksempelet med Kennedy da det store sjokket kom med Gagarins romferd. Det var jo en oppvåkning for USA. De oppdaget at skolesystemet var utdatert og at forskningen lå nede. Det var en kriseerklæring som kom i kjølvannet av dette. Da sier Kennedy: La oss reise til månen. Det var genialt. For å kunne reise til månen, må du aktivisere kolossalt med forskningsaktivitet rundt tekniske problemstillinger. Sputniksjokket revolusjonerte hele forskningssystemet i USA. Og du trenger et rimelig enkelt budskap, det var for så vidt like enkelt som en fiskerihøgskole. Og så styrer du etter det. Så målsetningene bør ikke være sånn at du får et skriv fra departementet om at nå skal det forskes på det man faktisk holder på med. Det er bedre med noen mål som kan mobilisere forskningsgrupper rundt problemstillinger.

Byråkratiet rundt for forskning og høyere utdanning?

Jeg har sittet i ulike fora knyttet til Forskningsrådet helt siden 1974. Jeg var med i det som den gangen het Norges allmenvitenskapelige forskningsråd (NAVF). Og jeg satt i Fiskeriforskningsrådet. Jeg har vært med i dagens forskningsråd i ulike roller og posisjoner helt til nå i fjor. Og det er klart at det er et stort byråkrati rundt dette rådet med komiteer av ulike slag som skal bedømme søknader. Jeg har stor respekt for de beslutningene som fattes. Internt i forskningsrådet foregår behandling av søknader på skikkelig måte. Det er i hvert fall min erfaring. Men jeg savner større direkte bevilgninger til vide forskningsprogrammer på universitetene, hvor det i betydelig større grad skulle være opp til universitetene selv å definere retning og formål. Gjerne med utgangspunkt i et nordområdeprogram som staker ut en kurs slik at en ikke står fritt til å la tilfeldighetene råde helt.

Fiskerikandidatstudiet skulle kvalifisere for å gå inn i fiskerinæringen, ikke minst i veiledningstjenesten?

Det var helt klart. Og det var jo rettleidingstjenester som nå er nedlagt som tok imot deler av de første kandidatene. Det første kullet ble uteksaminert i 1976. Alle de 12 gikk ut samtidig. Jeg reiste på turné sammen med dem for å vise dem frem. «Her har dere en fiskerikandidat». Vi var i Fiskeridirektoratet i Bergen, i Fiskeridepartementet i Oslo. «Her ser dere altså et kull med fiskerikandidater. Sånn ser de ut», sa jeg. Det var en nyttig tur. Det er ikke sikkert at behovet for slike kandidater er det samme i dag. Det har noe å gjøre med endringen i strukturen i fiskerinæringen, med store selskaper som kjøper opp siviløkonomer og marinbiologer, og som til og med har egne forskningssentra. Men selv om fiskerikandidaten var bedre tilpasset en historisk utvikling som er forbi, så er jeg stadig overbevist om at nettopp fordi vi skal være samfunnsorientert, burde forskningsprogrammene i betydelig større grad være av en slik karakter at ulike fag blir tvunget sammen for å drøfte eller forske på et felles problem.

Hva med tverrfagligheten?

Da vi kom til Tromsø, så var tverrfaglighet et ord med en enorm symbolbetydning. Det andre ordet som var på manges lepper, var landsdelsrelevans. Jeg husker en matematiker som på et styremøte fortvilet spurte hvordan han skulle kunne bli landsdelsrelevant. Jeg syntes det var et veldig godt spørsmål. Synes jo på en måte litt synd på enkelte forskere som nok følte at ble overkjørt av dette kravet om landsdelsrelevans, som var helt enormt. En må kunne si at det gikk litt over stokk og stein. Men samtidig er det sånn at så lenge vi snakker om studenter

som skal arbeide i departementer, være planleggere i kommuner, i fylker eller i statlig sammenheng, så har det betydning. De oppdager når de kommer i beslutningsposisjoner at de skal koordinere kunnskap fra et enormt felt, de skal ta avgjørelser på områder som de har ingen mulighet til å ha oversikt over. En av mine kjepphester er da at den akademiske verden ikke kan overlate til samfunnets beslutningstakere alene å koordinere komplisert kunnskap. Det problemet blir større og større. Etter mitt skjønn er akademikere i betydelig større grad enn de har vært vant til, nødt til å gå inn i prosjekter hvor de også får ansvar for å sette sammen kunnskapsbiter. Det betyr på en måte også større ansvar for hva som skjer rundt deg. Det må etter mitt skjønn være en stor utfordring. I de fleste fora jeg har vært, har jeg argumentert for at Forskningsrådet rett og slett også er nødt til å begynne å kalkulere inn kostnadene ved koordinering mellom faggrupper. Det koster penger. Det er ikke kostnadsfritt å samarbeide. Noen må betale. Men jeg er overbevist om at samfunnet ville få igjen for den investeringen.

Å innpasse Fiskerihøgskolen i Universitetet var en krevende oppgave?

Da Fiskerihøgskolen skulle realiseres i Tromsø, oppsto jo spørsmålet om hvor den skulle ligge og hvordan den skulle passes inn i UiT. Det var ikke lenger snakk om et institutt; det var jo Norges fiskerihøgskole som skulle på plass. Norges fiskarlags representant i styret var sterkt bekymret for at fiskerihøgskolen skulle bli slukt av Universitetet og forsvinne. Fiskarlaget var derfor motstander av at fiskerihøgskolen skulle legges inn under Universitetet. Jeg så det som en selvfølge at institusjonen måtte forankres i Universitetet. Slikt ble det også. Dette har i all hovedsak fungert bra. Uten at jeg skal klandre noen for det, er det ikke mange institusjoner i Tromsø som heter Norges. Det var etter mitt skjønn en mulighet for Universitetet til å utnytte det for alt det var verdt. Jeg vet godt hvordan det er når ressurser skal fordeles mellom medisin, humaniora, jus, samfunnsvitenskap, realfag og Fiskerihøgskolen. Da nytter det ikke å være naiv og forvente en spesiell prioritering av én av deltakerne i et felles system. Likevel mener jeg at Universitetet som helhet kunne innkassert større ressurser, om en hadde lagt noe mer energi i å utnytte denne situasjonen. Jeg synes nok Fiskerihøgskolen ofte blir stående litt alene med et ansvar som Universitetet burde tatt mer av. Det kan en beklage i ettertid. Jeg er kanskje medansvarlig, i og med at jeg ikke maktet å bidra til at Universitetet som helhet i større grad tok på seg det oppdraget.

Dere skulle bli i Tromsø et par-tre år?

Vi reiste altså nordover i 1974 med sikte på å være i Tromsø i to til tre år. Gradvis ble det jo slik at jeg ikke bare kunne hoppe av; jeg ble jo dratt med i begivenhetenes gang. I tillegg kom det at våre to døtre, som var små da vi reiste oppover, etter hvert begynte å si at de skulle hjem til Tromsø etter sommerferier i Vestfold. De ble en del av byen. Det å flytte sørover var egentlig ikke noe tema. For om spørsmålet ble luftet, ble det avvist av jentene. Når de er etablert i et skolemiljø, vil barn sjelden flytte frivillig. Men jeg er vestfolding i mitt hjerte. Så det lå likevel i kortene at vi før eller senere skulle tilbake til røttene. Det var det aldri noen tvil om. Og som jeg nevnte tidligere, Tromsø er en fantastisk by. Jeg fikk kolleger som deltok i den entusiastiske oppbyggingsfasen og som ble mine blir venner for livet.

Så husker jeg Dag Mathiesen og John Eivind Kolberg ba meg å holde en gjesteforelesning i Tromsø sent i 1973. Jeg skulle vel akklimatiseres på et vis. Det kunne ha sin berettigelse all den tid jeg aldri tidligere hadde vært nord for Værnes. Så husker jeg noen voldsomme oppslag i *Nordlys* om noen boligtomter på Tomasjord fordi de var reservert for medisinerere. Det var ikke lett å rekruttere fagfolk til Tromsø. Så ble det slik at noen gikk foran køen. Det skapte et lurveleven. Jeg husker også alle de voksesmertene som etableringen av universitetet skapte. Da jeg kom, mener jeg byen var på ca. 25.000 mennesker. Jeg ble så mye tromsøværing at noe av det største jeg har opplevd, var å bivåne at TIL (Tromsø idrettslag) slo Lillestrøm i cupfinalen i 1986. Det var et gigantisk øyeblikk. Jeg er for øvrig aksjonær i Alfheim stadion. Jeg var på Valhalla de første årene, og jeg husker jo at Isdahl, som var sportsredaktør i Dagbladet, inngikk et veddemål med ordfører Rian om at TIL ikke kom til å klare seg i eliteserien. Han måtte bite i gresset og innrømme at han tok feil. For meg var også det som skjedde med TIL, en del av den samme oppbygningsprosessen av Nord-Norge. Universitetets rolle i dette kan vanskelig vurderes høyt nok.

Som vestfolding og følgelig med røtter i en tettbefolket del av landet, var det en talemåte jeg noen ganger hørte nordpå som jeg likte svært dårlig. Det var av typen: «Nå må de gjøre noe. Nå må noe skje». Når jeg reagerte, skyldtes det at jeg oppfattet slike utsagn som uttrykk for, eller forventning om at det er noen andre, helst utenfra, som må ta avgjørelsen for deg. Jeg mener at dette er kulturelt betinget utsagn. Poenget er jo at det ikke er *de* som må gjøre noe, *vi* må gjøre det selv. Jeg føler meg overbevist om at Universitetet har bidratt til å styrke det nordnorske selvbildet.

Den første tida var Studentersamfunnet og universitetsmiljøet preget av et sterkt og svært radikalt politisk engasjement. Talerstolen i samfunnet ble flittig brukt til kamp mot imperialismen, monopolkapitalismen og

Det norske arbeiderparti. Det skremte jo ikke bare borgerskapet, men det skremte også det lokale Arbeiderpartiet. Når det gjelder å handtere de revolusjonære studentene, mener jeg at Willy Haugli gjorde en fantastisk jobb. Han bidro også i høy grad til å skape forståelse blant de mer konservative tromsøværingene for at en måtte være forberedt på å forsone seg med en del endringer av tromsømiljøet når en skulle ha et universitet nært innpå seg. Den jobben mener jeg han ikke har fått nok ros for.

Hvordan kan det ha seg at du, som var stipendiat i statsvitenskap og kommer fra Vestfold, skulle bli så sterkt knyttet til fiskerinæringa?

Noen ganger lurer jeg selv. Det kan synes som om begivenheter rundt meg på et vis stakk av med meg, slik at jeg fikk ansvar for oppgaver på steder hvor jeg følte jeg måtte ta det og gjennomførte det. Men i tillegg er det nok et annet aspekt: Jeg oppdaget fiskerinæringen da jeg studerte Fiskarlagets historie. Jeg ble fascinert av og begeistret for de gamle høvdingene i Fiskarlaget. Gjennom mine mange samtaler med disse tillitsmennene gikk det opp for meg at det var svært stor likhet mellom måten å se ting på i Nord-Norge og på Vestfoldkysten. Jeg er født på en bondegård, og hele slekta mi er bønder. Men i Vestfold var mange bønder også hvalfangere. Fem tusen vestfoldinger var hvalfangere. Min far var 20 sesonger på hvalfangst, og min bror fikk med seg en. Jeg var for ung til å få delta på hvalfangst. Når folk nordpå snakker om søringer, så tenker de neppe på at det også der har vært en rik fangstkultur. I mange familier var det slik at far reiste på fangst 1. oktober for så å komme hjem 1. mai. Selv om Lofotsesongen var lang, så var denne enda lengre. Så det er ikke sikkert at de kulturelle forskjellene er så store som en tenker seg i første omgang. Jeg følte meg uansett hjemme i og var sterkt knyttet til Nord-Norge.

Så langt har vi ikke kommet inn på arbeidet for å skaffe Norges Fiskerihøgskole egne lokaler?

Jeg opplevde tre store begivenheter i Tromsøtida mi. Det var etableringen av Institutt for fiskerifag i januar i 1977, det var etablering av Norges fiskerihøgskole i Tromsø – og så var det nybygget til fiskerihøgskolen i Breivika som rent arkitektonisk er blitt en fulltreffer. Bygget har en form og en karakter som vekker oppsikt. Når det var en spesiell opplevelse for meg, skyldtes det ikke minst at den første undervisningen jeg hadde for fiskerifagsstudentene i 1974 og 1975, foregikk på et lager i Tollbugata som Universitetet disponerte. Det var ikke andre rom å oppdrive. Romsituasjonen var så prekær at vi måtte bruke deler av feriene til å rydde lokalet. Jeg fikk Luneborg til å skaffe oss møbler som sto

rundt omkring på lager. Han var veldig hjelpsom. Så møblerte vi et rom og startet med undervisning på lageret. Men Haugli fikk høre om dette. Det ble minnet om brannforskriftene, og så ble vi kasta ut. Så bar det ut på en ny, lang runde før vi greide å finne nye lokaler. Dette var faktisk ganske slitsomt, for det var ikke noen stor vilje i organisasjonen til å finne noe rom. Jeg sa da at hvis ikke saken ble løst, så kom jeg til å ta alle studentene med ned på brygga og invitere pressen for å fortelle at vi nå hadde startet et nytt studium i Tromsø som vi altså ikke fikk plass til å drive. Det var det som skulle til for at vi skulle få ordnet rom. Men det hele foregikk jo veldig lenge rundt på tilfeldige ledige lokaler i byen. Vi var ikke alene om å ha kummerlige vilkår, så jeg skal ikke overdrive det poenget. I hvert fall var det en stor opplevelse å se dette bygget reise seg og få være med på åpningen. Det er jo ikke tilfeldigheter som gjør at foajeen på Fiskerihøgskolen ofte benyttes til fjernsynsdebatter fra Tromsø.

I forbindelse med den offisielle åpningen av bygget hadde *Nordlys* et oppslag der bygget var trukket fram som eksempel på ekstravaganse i et statlig byggeprosjekt sett i lys av kommunale skolebygg som var i en elendig forfatning. Jeg innser jo at dette kunne være et brukbart journalistisk poeng. For øvrig hadde vi en ekstremt dyktig byggeleder for disse byggeprosjektene ved UiT som jo faktisk greide å bygge under byggebudsjettene. Men det var ingen fokusering i mediene på at den høytidelige åpningen av Norges Fiskerihøgskoles praktbygg også var en stor begivenhet for fiskerinæringa. Det opplevde nok jeg som en stor skuffelse, nesten av personlig karakter. Det hadde sikkert sammenheng med at vi hadde jobbet såpass lenge og hardt for å få dette til.

Til slutt

Det eneste som virker forstyrrende på mitt forhold til Nord-Norge, er at jeg blir oppgitt over å observere den enormt smålige kampen som makt-eliten i Oslo fører mot søknaden om vinter-OL i Tromsø i 2018. Jeg hadde ikke tatt stilling til denne OL-søknaden. Men etter å ha sett denne småligheten fra Oslogryta, ble jeg overbevist tilhenger av olympiske vinterleker i Tromsø. Dette synes jeg er en trist historie. Så der kan du se hvordan jeg som østlending har begynt å tenke etter så langt opphold i Tromsø.

Jeg er jo i en sånn alder at jeg husker godt debatten om å etablere flere universiteter i Norge. Som svært ung lyttet jeg på diskusjon i radioen om vi kunne ha flere universiteter enn det ene i Oslo. Jeg mener bestemt at en av debattantene i et slikt program hevdet det ville være en katastrofe om Norge skulle få mer enn ett universitet. Hadde det vært opp til

universitetsmiljøet i Oslo å bestemme, så mener jeg vi hadde ikke hatt mer en ett universitet i Norge. Vi skal takke framsynte politikere for at de har sett annerledes på dette spørsmålet.